

Консультативна робота №3

Прозорість та економічна обґрунтованість тарифів на електроенергію – необхідна умова реформи енергетичного сектору України

Ірина Коссе

Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

Консультативну роботу підготовлено в рамках проекту «Економічні аспекти Європейської інтеграції України крізь призму виконання пріоритетів ПДА: експертний аналіз, рекомендації та публічна дискусія», який виконує Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД) за підтримки Європейської програми Міжнародного фонду «Відродження». Проект здійснюється у співпраці з Громадською експертною радою при Українській частині Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС.

Резюме

Поточна модель оптового ринку електроенергії (модель «єдиного пулу» або «єдиного покупця») комплексна і неефективна. Упродовж багатьох років тарифи на електроенергію для населення були значно меншими, ніж тарифи для промисловості і навіть собівартість виробництва та постачання електроенергії. Водночас зростає кількість і обсяги пільг, які надаються окремим групам споживачів, що збільшує перехресне субсидування у галузі, оскільки пільги фінансуються за його рахунок. Рівень дотацій в структурі оптової ринкової ціни значний і є одним з головних чинників її зростання, що спричиняє збільшення роздрібного тарифу для промислових споживачів.

Система перехресного субсидування, яка виникає внаслідок встановлення фіксованих тарифів на електричну енергію для населення, завдає втрат для економіки. Збільшення обсягів перехресного субсидування негативно відображається на енергокомпаніях, які не отримують дотації у повному обсязі, що в свою чергу не дозволяє їм вчасно та в повному обсязі розраховуватись з оптовим ринком електроенергії (ОРЕ) за придбану електричну енергію. В свою чергу, виробники електроенергії не мають достатньо коштів для проведення модернізації обладнання та будівництва нових потужностей. Крім того, з існуючими тарифами на електричну енергію населення не має стимулів до енергозбереження.

Розрахунок тарифів на електроенергію – комплексний процес. Причому кінцевий споживач (населення) не має доступу до інформації про складові частини тарифу, встановленого НКРЕ. При розрахунку роздрібного тарифу на електроенергію враховують різні цінові показники, суму дотацій та обсяг закупівлі електроенергії на ОРЕ. Крім того формула розрахунку роздрібних

тарифів на постачання електроенергії містить елементи стимулювання постачання електроенергії населенню. Внаслідок політики уряду з надання універсальних пільг всім домогосподарствам у вигляді заниженої ціни на електроенергію сьогодні, за даними НКРЕ, тарифи на електроенергію становлять лише близько 30% середньозваженого роздрібного тарифу.

Низький відсоток відшкодування витрат призводить до того, що компанії, які працюють в електроенергетичному секторі, несуть фінансові втрати. Ці втрати державних та приватних компаній доводиться компенсувати з державного бюджету через механізм дотаційних сертифікатів. Дефіцит коштів держбюджету призводить до недостатнього фінансування модернізації обладнання, що, як наслідок, позначається на якості послуг енергогенеруючих та передавальних компаній. Така ситуація вимагає прийняття рішення щодо підвищення тарифів на електричну енергію для населення до рівня, що, як мінімум, дозволить покривати витрати без застосування механізму дотацій і, як максимум, зробить окупними інвестиції в оновлення зношених енергогенеруючих та передавальних потужностей.

В рамках співпраці з ЄС Україна зобов'язалась реформувати ринок електроенергії та змінити ситуацію з перехресним субсидуванням тарифів. Для вирішення проблеми перехресного субсидування в електроенергетиці необхідно перейти до моделі двосторонніх договорів, прийнявши закон «Про засади функціонування ринку електроенергії», підвищити прозорість тарифоутворення, зміцнити незалежний статус НКРЕ та реформувати систему соціального захисту населення, передбачивши надання адресної соціальної допомоги.

Зміст

_Тос327181632

1. Вступ	3
2. Поточна модель ринку електроенергії	3
3. Роздрібні тарифи на електроенергію	6
4. Рекомендації щодо економічної політики	13

1. Вступ

Ринок розподілу електроенергії України належить до ринків природних монополій, якому притаманні перехресне субсидування і державне регулювання цін. Подібно до інших таких ринків занижені тарифи на послуги для населення компенсуються визначенням цін для промислових споживачів на рівні, вищому за собівартість.

Така ситуація шкодить всім споживачам. Промислові споживачі вимушені платити високу ціну за спожиту електроенергію, що відображається на їх фінансових результатах та вартості продукції. Водночас населення отримує послуги низької якості. Ще одним негативним наслідком перехресного субсидування є відсутність мотивації та коштів для інвестування в модернізацію інфраструктури у компаній електроенергетичного сектору.

В цій роботі представлено аналіз ринку електроенергії в Україні (Розділ 2). В Розділі 3 здійснено огляд методології розрахунку тарифів на електроенергію. На основі здійсненого аналізу запропоновано певні кроки в напрямку реформування системи тарифоутворення (Розділ 4).

2. Поточна модель ринку електроенергії

Ринок електроенергії в Україні побудований за моделлю «єдиного пулу», або «єдиного покупця». Генеруючі компанії виробляють електроенергію і продають її ДП «Енергоринок», який надалі продає її розподільчим компаніям (обленерго і незалежним постачальникам). Далі обленерго та незалежні постачальники розподіляють електроенергію між роздрібними та великими промисловими споживачами¹. Поточна модель оптового ринку електроенергії комплексна і неефективна. По-перше, перебування мереж у власності обленерго надає їм переваг у конкуренції в сфері роздрібного постачання. По-друге, рядовий споживач не може вимагати доброї якості енергопостачання. До того ж недостатній рівень тарифів і, як наслідок, недоотримання генеруючими компаніями коштів за вироблену електроенергію не дозволяє їм вкладати кошти в модернізацію потужностей.

Вставка: Структура енергоринку

Електроенергетичний сектор України включає:

- 5 теплоелектростанції (ТЕС: «Центренерго», «Дніпроенерго», «Донбасенерго», «Західенерго», «Східенерго»),
- 33 теплоелектроцентралей (ТЕЦ) та промстанцій,
- компанії «Укргідроенерго» (9 ГЕС),
- «Енергоатом» (4 АЕС),
- 9 вітрових електростанцій (ВЕС),
- 2 сонячні електростанції (СЕС),
- «Укренерго» (управляє Об'єднаною енергетичною системою, володіє магістральними електромережами),
- 27 обленерго (володіють і управляють електромережами низької напруги),
- незалежні постачальники електроенергії,
- «Укрінтеренерго» (здійснює експорт електроенергії),

¹ Детальніше про модель ринку електроенергії та пропозиції з її модернізації див. в консультаційній роботі №4

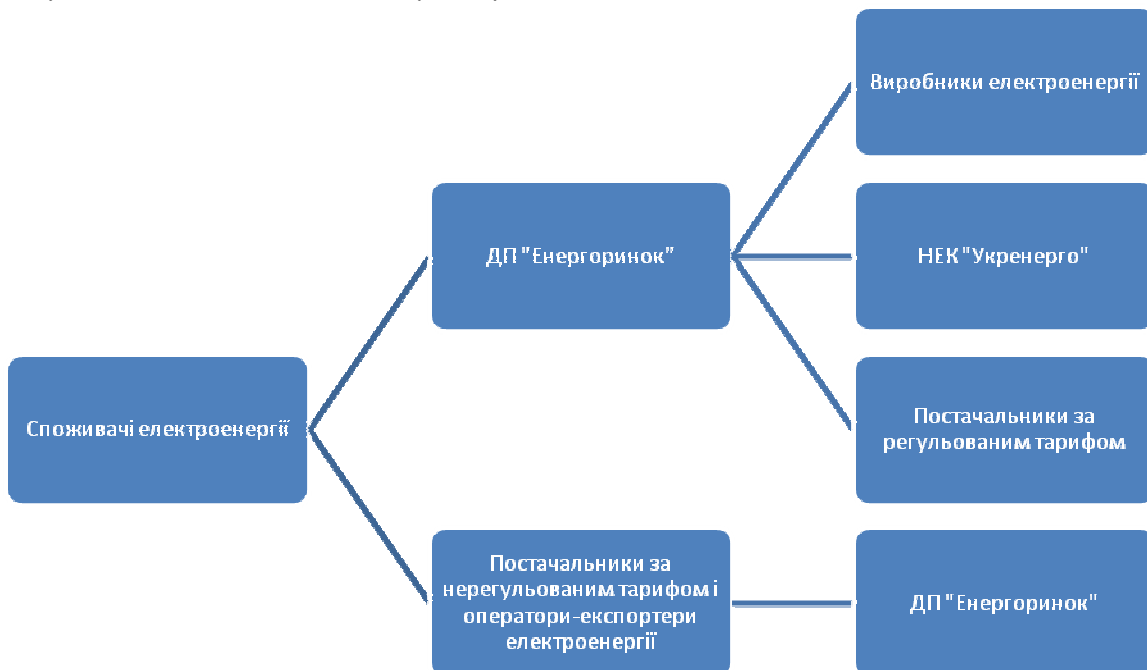
- «Енергоринок» (управляє Оптовим ринком електроенергії)
- «Енергобуд» (керує будівельними підприємствами галузі).

На сьогодні існує дві цінові моделі постачання електроенергії споживачам. По-перше, це постачання за фіксованою ціною, а саме за регульованим тарифом, який встановлює НКРЕ. Друга модель основана на цінових заявках, тобто постачанні електроенергії за нерегульованим тарифом, який визначається на конкурентному ринку. При цьому, незважаючи на обрану цінову модель, всі постачальники купують електроенергію на Оптовому ринку електроенергії (ОРЕ). Ціноутворення на ОРЕ здійснюється в рамках умовних сегментів генерації електроенергії, де визначається оптова ціна для виробників, і постачання, де визначається ціна для постачальників електроенергії. Ринок генерації електроенергії, в свою чергу, ділиться на 1) регульований, до якого належать атомні, гідроенергуючі і гідроакумуючі станції, теплоелектроцентралі, вітрові електростанції, когенераційні, парогазові і газотурбінні установки, та 2) конкурентний, до якого належать 8 компаній: всі ТЕС, а також Харківська «ТЕЦ-5» та дві ТЕЦ компанії «Київенерго». Оптові тарифи на регульованому ринку визначено в постановах НКРЕ, а ціни на конкурентному ринку розраховує «Енергоринок» щодня для кожного виробника, залежно від попиту на електроенергію. Механізм формування оптової ринкової ціни наступний:

1. Виробники електроенергії щоденно подають на свої енергоблоки (ТЕС, АЕС) та електростанції (ГЕС, ТЕЦ) заявки робочої потужності та почасові цінові заявки;
2. На основі прогнозного обсягу споживання, об'єму міждержавних перетоків електроенергії визначається оптимальний склад працюючого енергетичного обладнання з точки зору мінімальної вартості її виробництва ТЕС;
3. На основі вищевказаних даних у відповідності до Правил ОРЕ визначається погодинна ціна закупки електричної енергії для ТЕС.

Схема сплати за електроенергію представлена на Рисунку 1.

Рисунок 1. Схема сплати за електроенергію

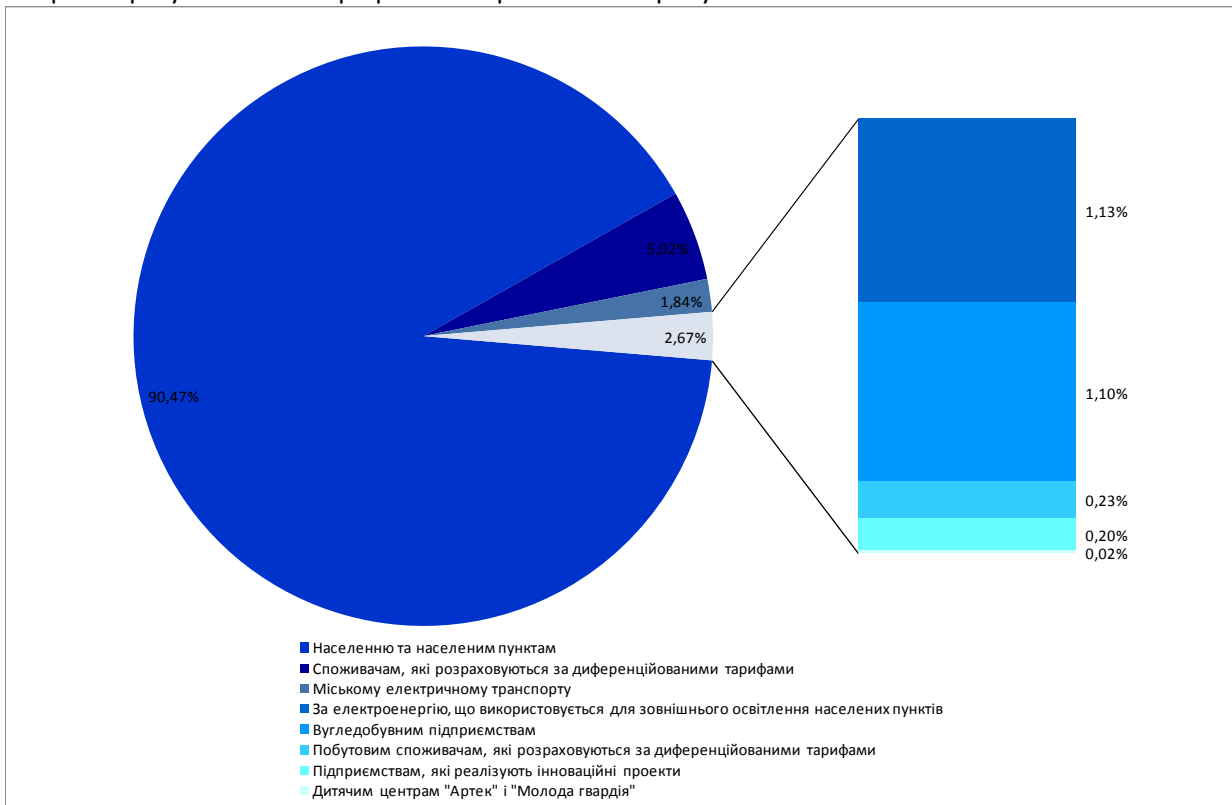
Сплачені споживачами кошти за електроенергію перераховують на розподільчі рахунки «Енергоринку». Енергопостачальники, в свою чергу, перераховують кошти за електроенергію,

закуплену на ОРЕ, на розподільчий рахунок оптового постачальника. Далі кошти направляються генеруючим компаніям, «Енергоринку» за обслуговування, «Укренерго» та на поточний рахунок оптового постачальника. Тобто всі платежі за електроенергію контролюються ДП «Енергоринок». А оскільки Рада Директорів «Енергоринку» складається з представників державної НАК «Енергетична компанія України» та Міністерства енергетики та вугільної промисловості, то український уряд таким чином контролює ринок електроенергії та рух коштів на ньому.

Для стимулювання вищого рівня розрахунків за електроенергію використовують обмеження електропостачання за неповну оплату електроенергії, коригуючі коефіцієнти для енергопостачальників за понаднормативні втрати в електромережах і оплату підвищеної вартості електроенергії понад обсяги договірних (граничних) величин.

Для компенсації збитків енергокомпаніям, які здійснюють постачання за регульованим тарифом споживачам, що мають пільги в оплаті за спожиту електроенергію², НКРЕ застосовує систему дотаційних сертифікатів. Сума дотації залежить від різниці між звичайним тарифом на електроенергію і пільговим тарифом. При розрахунку оптової ринкової ціни електроенергії кінцева ціна, яку має заплатити постачальник за регульованим тарифом (обленерго), зменшується на суму дотаційних сертифікатів. Так, за даними НКРЕ, в березні 2012 року дотації населенню та населеним пунктам становили 90% загальної суми дотацій на постачання електроенергії (Рисунок 2).

Рисунок 2. Структура дотацій для компенсації втрат від здійснення постачання електричної енергії за регульованим тарифом на березень 2012 року

Джерело: НКРЕ.

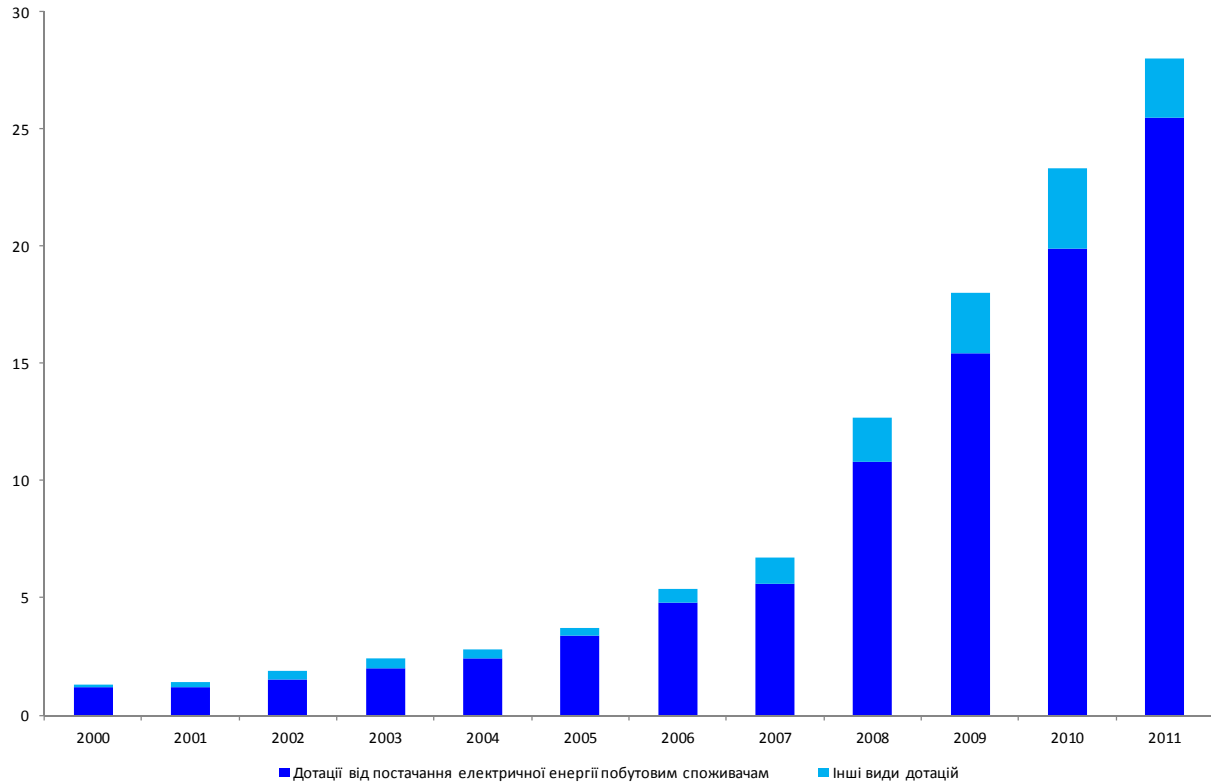
Рівень дотацій в структурі оптової ринкової ціни значний і є одним з головних чинників зростання рівня оптової ринкової ціни. Так, якщо у 2000 році дотації склали 9,3% оптової

²Наприклад, сільгоспвиробникам, населенню і т.п.

ринкової ціни, то у серпні 2011 року – вже 46% (Рисунок 3). Зростання ринкової оптової ціни спричиняє збільшення рівня середньозваженого роздрібного тарифу для промислових споживачів.

Рисунок 3. Динаміка дотацій за 2000-2011 роки, млрд. грн. (без ПДВ)

Джерело: НКРЕ.

3. Роздрібні тарифи на електроенергію

Оптова ринкова ціна на постачання електроенергії формується по годинно і визначається як середньозважена, виходячи з собівартості закупівлі та розподілу електроенергії. Зокрема до уваги беруть такі компоненти:

- вартість електричної енергії всіх виробників, які продають електричну енергію на оптовому ринку;
- вартість електричної енергії, що імпортується;
- вартість електричної енергії на оптовому ринку для подальшого експорту;
- витрати на диспетчеризацію та утримання магістральних і міждержавних електромереж;
- витрати на забезпечення функціонування оптового постачальника;
- обсяг дотацій для компенсації витрат, пов'язаних з поставкою електричної енергії пільговим категоріям споживачів, затвердженому НКРЕ;
- обсяг зборів у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну енергію;
- обсяг інвестицій на будівництво, реконструкцію і модернізацію енергетичного обладнання виробників, на фінансування розвитку нетрадиційних джерел електроенергії.

НКРЕ визначає тарифи споживачам відповідно до класу напруги та групи. Роздрібні тарифи першого (35 кВ та вище) та другого (менше 35 кВ) класу визначають компанії-постачальники на основі середньої закупівельної ціни та тарифів на передачу енергії, які визначено НКРЕ.³ Розрахунок тарифів на електроенергію – комплексний процес. Причому кінцевий споживач (населення) не має доступу до інформації про складові частини тарифу, встановленого НКРЕ. Наведемо декілька прикладів.

Приклад 1: Розрахунок роздрібною тарифу на електроенергію

НКРЕ розраховує роздрібний тариф на електроенергію за такою формулою:

$$C_i^R$$

4

де:

i - група споживачів (перша група - суб'єкти господарської діяльності та фізичні особи-підприємці, друга група - міське та сільське населення);

j - клас напруги;

C_P^{C3} - прогнозована середня закупівельна ціна електричної енергії у розрахунковому місяці, на який встановлюються роздрібні тарифи на електричну енергію;

k_j - економічний коефіцієнт нормативних технологічних витрат електричної енергії на передачу місцевими (локальними) електричними мережами відповідного класу напруги;

T_j^M - тариф на передачу електричної енергії місцевими (локальними) електричними мережами (гривень/МВт·г);

T_i^H - тариф на постачання електричної енергії (гривень/МВт·г).

Отже, роздрібний тариф на електроенергію включає нормативні технологічні втрати електроенергії. Така ситуація не стимулює передавальні компанії скорочувати втрати. Всі параметри цієї формули розраховують за затвердженою НКРЕ методикою. Наприклад, прогнозована середня закупівельна ціна на електроенергію на розрахунковий місяць визначається за формулою:⁵

де:

C_P^{OP} - прогнозована оптова ринкова ціна на розрахунковий місяць, грн./МВт.год.;

C_P^H - ціна, за якою ліцензіат згідно з договором купує електроенергію безпосередньо у виробника, або тариф на відпущену електроенергію власної електростанції ліцензіата у розрахунковому місяці, грн./МВт.год.;

³Роздрібні тарифи для інших категорій регулюються НКРЕ відповідно до «Методології та процедури встановлення роздрібних тарифів на електроенергію, передачу з низькою напругою та регульованих тарифів для постачальників електроенергії».

⁴<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/869-2011-%D0%BF/page4>

⁵ Постанова НКРЕ від 22 січня 2001 року N 47 «Про затвердження Порядку формування роздрібною тарифу на електроенергію для споживачів (крім населення і населених пунктів) ліцензіатами з постачання електроенергії за регульованим тарифом»

E_p^{OP} - прогнозований обсяг закупівлі електричної енергії ліцензіатом на ОРЕ у розрахунковому місяці, МВт.год.⁶;

E_p^H - прогнозований обсяг закупівлі електричної енергії ліцензіатом безпосередньо у виробника або прогнозований обсяг електроенергії, отриманої ліцензіатом від власної електростанції у розрахунковому місяці, МВт.год.;

ΔC_{p-2} - відхилення величини сплати за куповану електроенергію, грн. (розраховується ліцензіатом).

Приклад 2: Розрахунок закупівельної ціни на електроенергію

Не менш комплексні розрахунки закупівельної ціни на електроенергію у виробників. Фактична середня закупівельна ціна на електроенергію, що склалася за місяць, який передував попередньому розрахунковому місяцю, скоригована з урахуванням дотацій, розраховується за формулою:

де:

$C_{p-2}^{OP\text{факт}}$ - ціна, за якою ліцензіат купував електроенергію на ОРЕ у місяці, що передував попередньому розрахунковому місяцю (згідно з актом купівлі-продажу електроенергії), грн./МВт.год.;

C_{p-2}^H - ціна, за якою ліцензіат згідно з договором купував електроенергію безпосередньо у виробника, або тариф на відпущену електроенергію власної електростанції ліцензіата у місяці, що передував попередньому розрахунковому місяцю, грн./МВт.год.;

ΣK_{p-2} - загальна сума компенсації для відшкодування втрат від постачання електричної енергії окремим категоріям споживачів, затверджена НКРЕ на місяць, що передував попередньому розрахунковому місяцю, грн.;

$E_{p-2}^{OP\text{факт}}$ - фактичний обсяг закупленої ліцензіатом на ОРЕ електричної енергії за місяць, що передував попередньому розрахунковому місяцю (згідно з актом купівлі-продажу електроенергії), МВт.год.;

$E_{p-2}^{H\text{факт}}$ - фактичний обсяг закупленої ліцензіатом електричної енергії безпосередньо у виробника або електроенергії, отриманої ліцензіатом від власної електростанції, за місяць, що передував попередньому розрахунковому місяцю (згідно з актом купівлі-продажу електроенергії), МВт.год.;

D_{p-2}^{KT} - сума коригування платежу ліцензіата за куповану на ОРЕ електричну енергію, що враховує різницю між середнім тарифом ліцензіата та єдиним тарифом, у місяці, що був за два місяці перед розрахунковим, яка додається у разі відповідного зменшення платежу в ОРЕ або віднімається у разі збільшення платежу в ОРЕ, грн.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів⁷ НКРЕ затверджує тарифи для окремих виробників на основі інвестиційної програми, яка включає інформацію щодо загального техніко-економічного стану ліцензіата, перелік обладнання та матеріалів, запланованих для закупівлі на прогнозний період, обґрунтування необхідності, доцільності та вартості проведення робіт по кожному розділу інвестиційної програми, джерела фінансування та розрахунок економічного ефекту від впровадження заходів інвестиційної програми. При невиконанні виробником інвестиційної програми НКРЕ може зменшити його поточні тарифи, вилучивши невикористані кошти, що були передбачені на реалізацію інвестиційної програми, або врахувати ці кошти як джерело фінансування інвестиційної програми на наступний період.

Отже, при розрахунку роздрібного тарифу на електроенергію враховують різні цінові показники, суму дотацій та обсяг закупівлі електроенергії на ОРЕ. До того ж формула

⁶ у відповідності до прогнозованого балансу електроенергії, затвердженого Міненерговугілля, та техніко-економічних показників, розрахованих на основі цього балансу на розрахунковий місяць

⁷ розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.09.2004 N 648-р "Про заходи щодо реконструкції та модернізації теплоелектростанцій та теплоелектроцентралей у період до 2020 року" (із змінами, унесеними розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.06.2008 N 850-р)

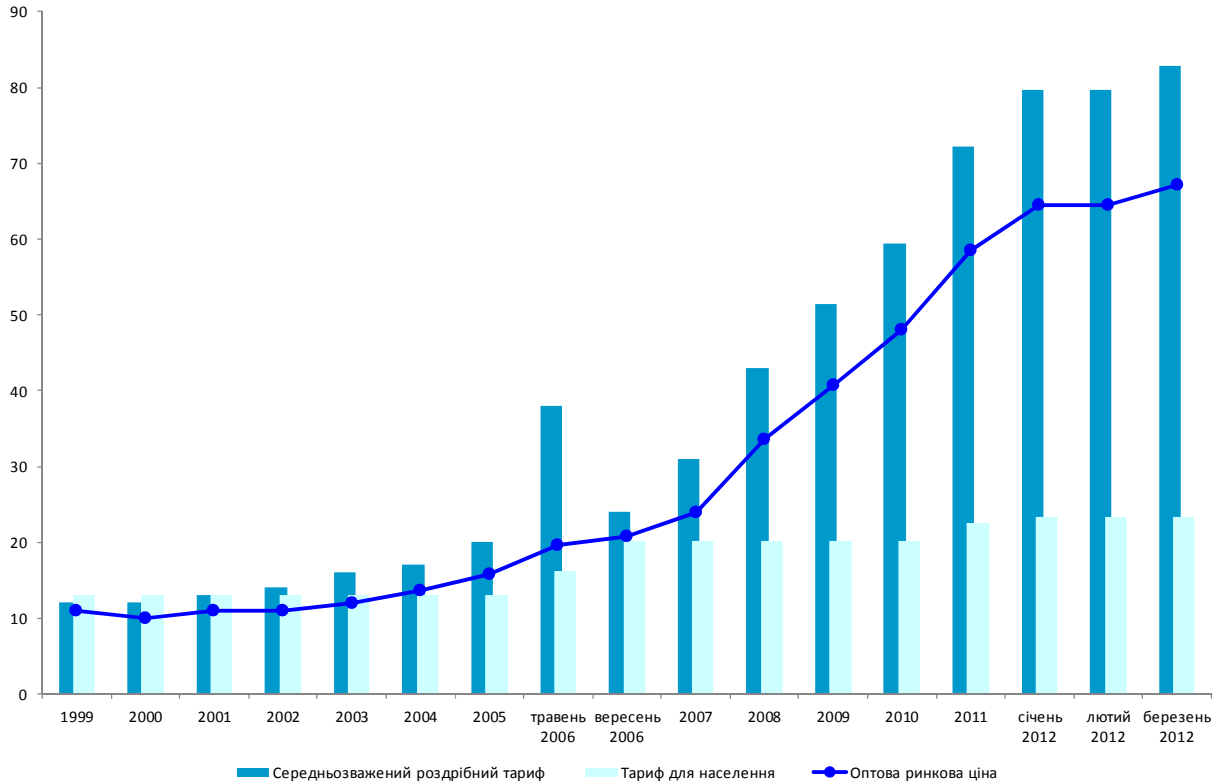
розрахунку роздрібних тарифів на постачання електроенергії містить елементи стимулювання постачання електроенергії споживачам 2 групи, тобто населенню.

За твердженням НКРЕ, в 1999 році рівень тарифу, що був встановлений для населення (13 коп./кВт.год без ПДВ), на 100% покривав рівень ринкового роздрібного тарифу для населення.⁸ Після цього тривалий час тарифи залишалися незмінними, а витрати зростали, і тому рівень відшкодування тарифами реальних витрат знизився до 36%.

Наприкінці 2005 року українська влада почала поетапне приведення відпускних тарифів на електроенергію для побутових споживачів до економічно обґрунтованого рівня. Було прийняте рішення про перехід до єдиних по країні тарифів на електроенергію. До цього рівень тарифів в регіоні залежав від структури споживання і витрат обленерго. Відпускні тарифи на електроенергію для населення з 1 травня 2006 року зросли на 25%, а з 1 вересня - ще на 25%. Це дозволило зменшити середньозважений роздрібний тариф на 10% через зниження тарифів для промисловості (Рисунок 4). З вересня 2006 року, коли відсоток відшкодування витрат було доведено до 60%, розпочався стрімкий ріст оптової ринкової ціни електроенергії та витрат на її передачу і постачання, що було викликано збільшенням витрат на паливо (через зростання вартості природного газу, ядерного палива, вугілля), дотацій для населення та ін., і відсоток відшкодування витрат почав падати і становив 28% в серпні 2011 року. Наступне підвищення цін відбулось лише 2011 року. Уряд відкладав прийняття рішення щодо підвищення тарифів на електроенергію через побоювання спричинити соціальний тиск. В 2011 році НКРЕ двічі підвищувала ціни на електроенергію для населення: з 1 лютого на 30% для населення, яке споживає понад 150 кВт-год електроенергії в місяць, і з 1 квітня 2011 року — ще на 15%. Останній раз рівні тарифів переглядалися в січні 2012 року. Внаслідок політики уряду з надання універсальних пільг всім домогосподарствам у вигляді заниженої ціни на електроенергію сьогодні тарифи на електроенергію становлять лише близько 30% середньозваженого роздрібного тарифу.

Рисунок 4. Динаміка показників оптової ринкової ціни, середньозваженого роздрібного тарифу, тарифу для населення на електричну енергію, коп./кВт*год

⁸http://www.nerc.gov.ua/control/uk/publish/article/main?art_id=78360

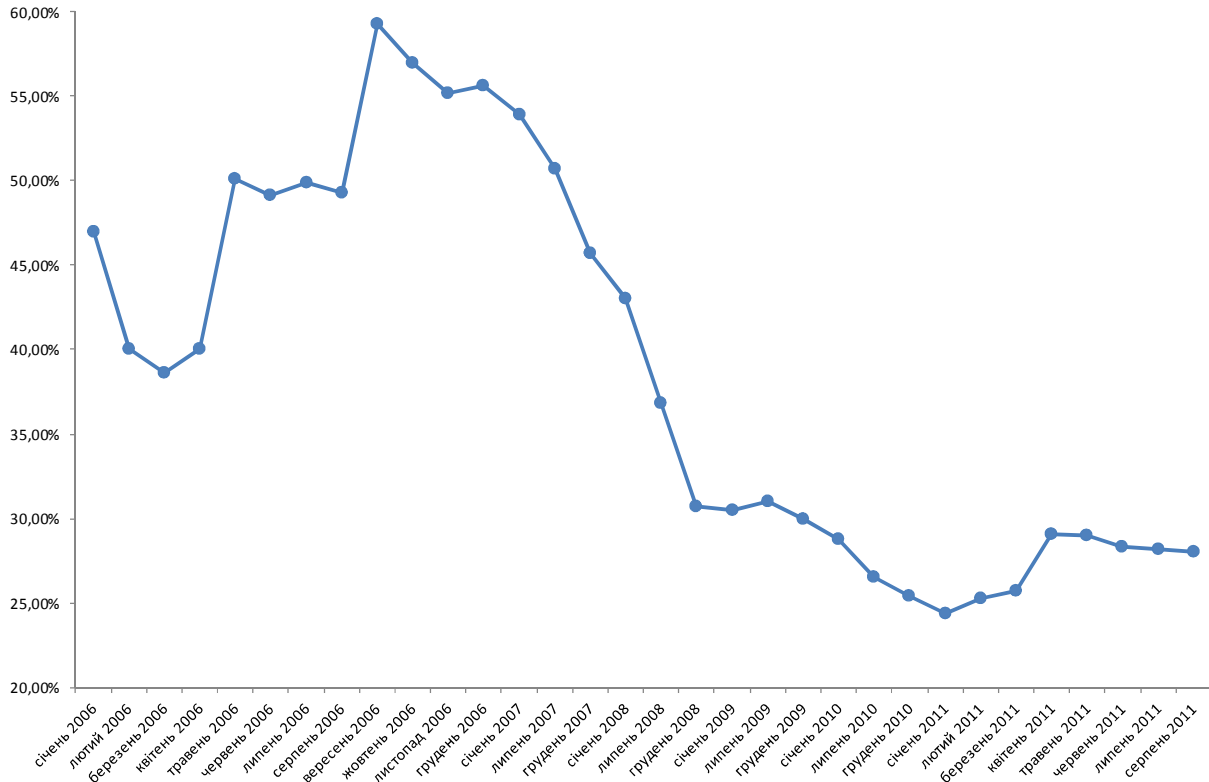
Джерело: НКРЕ.

Рішення про підвищення тарифів було пояснено низькою часткою покриття собівартості тарифом для населення під час стрімкого подорожчання вартості виробництва і транспортування електроенергії. На початок 2011 року тариф для населення покривав лише 24% витрат на вироблення електроенергії. На фоні погіршення економічної ситуації в країні та світі це ще більше погіршило фінансове становище підприємств галузі. Підвищення тарифів на електроенергію також відповідає положенням Загальнодержавної програми реформування галузі на 2009-2014 роки, в якій визначено необхідним привести тарифи для населення до економічно обґрунтованого рівня.

Постановами Кабінету Міністрів України⁹ встановлені норми споживання населенням електричної енергії, в межах яких надаються субсидії та застосовуються пільги. Так, граничні норми споживання електричної енергії складають 150 кВт.год на місяць за відсутності електричних плит та 200 кВт.год на місяць - за їх наявності. З 1 лютого 2011 року була запроваджена система тарифів для населення відповідно до обсягів споживання, що дозволило зменшити обсяги перехресного субсидіювання. Це так звані двоблочні тарифи: I блок - за споживання перших 150 кВт.год електроенергії на місяць (або 250 кВт.год за наявності електричних плит) тариф залишився на незмінному рівні; II блок — за споживання електроенергії понад 150 кВт.год тарифи було підвищено на 30%. З 1 квітня 2011 року тарифи для обох блоків підвищено ще на 15%. В результаті частка відшкодування економічно обґрунтованих витрат на електроенергію тарифами для населення становила 30% (Рисунок 5).

Рисунок 5. Відсоток відшкодування населенням витрат з виробництва, передачі та постачання електроенергії

⁹Від 01.12.95 №959 та 01.08.96 №879

Джерело: НКРЕ

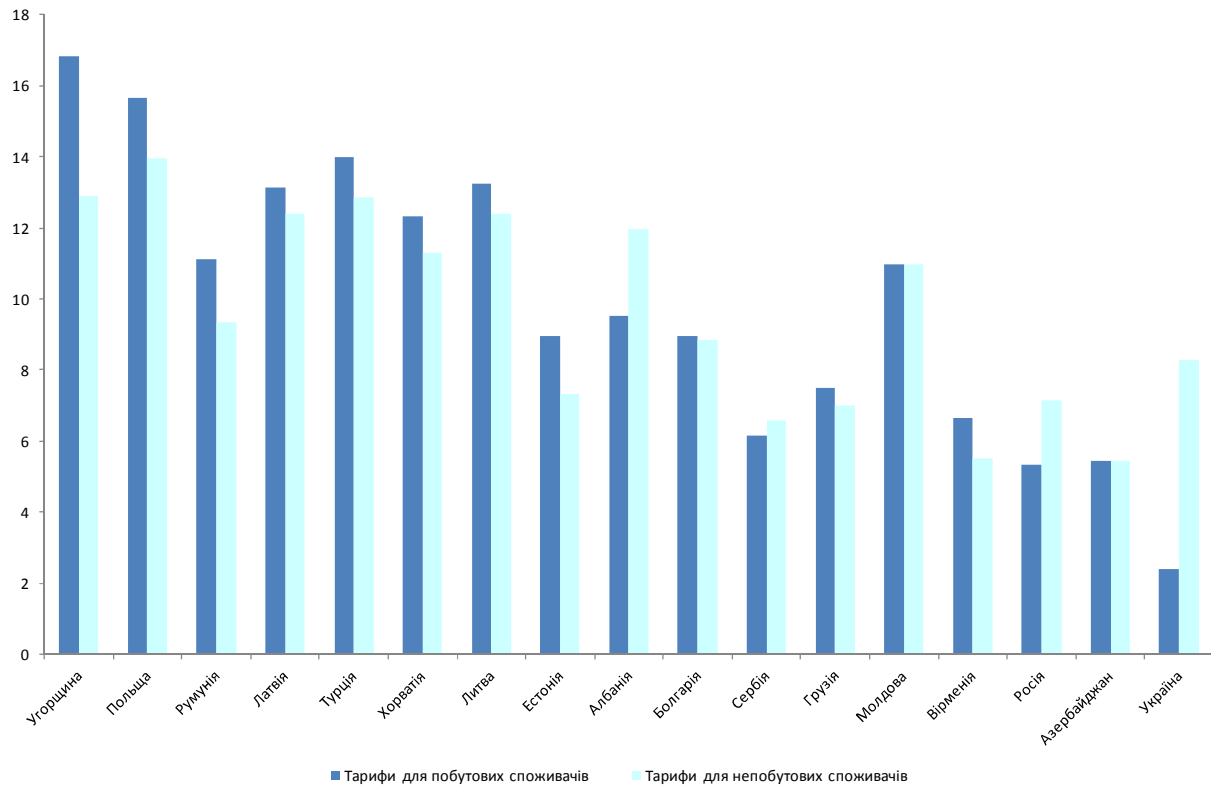
Низький відсоток відшкодування витрат призводить до того, що компанії, які працюють в електроенергетичному секторі, несуть фінансові втрати. Ці втрати державних та приватних компаній доводиться компенсувати з державного бюджету через механізм дотаційних сертифікатів. Дефіцит коштів держбюджету призводить до недостатнього фінансування модернізації обладнання, що, як наслідок, позначається на якості послуг енергогенеруючих та передавальних компаній. Така ситуація вимагає прийняття рішення щодо підвищення тарифів на електричну енергію для населення до рівня, що, як мінімум, дозволить покривати витрати без застосування механізму дотацій і, як максимум, зробить окупними інвестиції в оновлення зношених енергогенеруючих та передавальних потужностей.

До проблеми тарифоутворення в різних країнах існують різні підходи. Одні країни вважають, що споживачі повинні повністю сплачувати вартість спожитої енергії. А інші, як Україна, покладають на тарифи в тому числі й соціальну функцію. Різниця між тарифами для побутових та побутових споживачів в Україні є найбільшою серед країн Європи (Рисунок 6). В більшості країн Європи тарифи для побутових споживачів вищі за тарифи для непобутових споживачів. Така ситуація пояснюється більшою вартістю передавання електроенергії до населення через розгалуженішу електромережу і більшими адміністративними витратами на обслуговування населення.

Рисунок 6. Співвідношення та рівні тарифів на електроенергію у країнах південно-східної, східної Європи та країн СНД у IV кварталі 2010 року,

амер.цент/кВт*год

Джерело: НКРЕ.

В рамках співпраці з ЄС Україна зобов'язалась реформувати ринок електроенергії та змінити ситуацію з перехресним субсидуванням тарифів. Так, у Порядку денному про асоціацію визначено необхідність продовжувати реформу тарифу на електроенергію та заходи, які б гарантували повну оплату за постачання електроенергії. Директива 2003/54/ЄС говорить про те, що споживачі повинні мати можливість отримати інформацію про тарифи, яка має бути опублікована до введення їх в дію. Уряд повинен гарантувати постачання електроенергії за прийнятними, легко і чітко порівнюваними, прозорими цінами. Для виконання цієї Директиви уряд розробляє проект Закону «Про засади функціонування ринку електричної енергії в Україні».

НКРЕ також розробив проект постанови «Про затвердження Методики формування необхідного доходу ліцензіатів з передачі електричної енергії місцевими електромережами та тарифу на постачання електроенергії». Постанова набере чинності протягом 3 місяців після внесення змін до Закону України «Про природні монополії».

Директива 2005/89/ЄС вимагає, щоб усі заходи уряду, спрямовані на безперебійне постачання, були недискримінаційними і враховували їх можливий вплив на ціну електроенергії для кінцевих споживачів. Розпорядженням КМУ №733-р від 3.08.11 р. передбачалося до 1.01.12 р. розробити заходи із забезпечення безпеки електропостачання та інвестування в інфраструктуру відповідно до вимог Директиви. Ці заходи досі знаходяться в розробці.

4. Рекомендації щодо економічної політики

Для зміни поточної ситуації з тарифами на електроенергію необхідно змінити підхід до **тарифоутворення**:

- Впровадити ринок двосторонніх договорів, що забезпечить ринкове формування оптового тарифу у конкурентному секторі енергетики.

Тариф для населення в такому випадку буде визначати відповідне обленерго, яке буде виступати посередником і забезпечувати електроенергією дрібних споживачів. Але в такому випадку існує ризик повторити ситуацію деяких європейських країн, де промисловість заключає договори на постачання електроенергії з найбільш ефективних (і дешевих) станцій, а населенню і бюджетній сфері «залишаться» електростанції з застарілим обладнанням та альтернативні джерела електроенергії, що працюють за значно вищим «зеленим» тарифом.

- Змінити підхід до ціноутворення у секторі природних та штучних монополій, відмінивши витратний метод ціноутворення.

Наслідком витратного тарифоутворення є ситуація, коли не компанії, а регулятор визначає напрями інвестування прибутку та черговість здійснення тих чи інших заходів. В той же час аналіз та затвердження інвестиційних програм енергокомпаній сильно завантажує регулятора. Більш доцільно було б повернути підприємствам право самостійно визначати шляхи і напрями свого розвитку, забезпечивши контроль з боку регулятора за кінцевими показниками роботи підприємств, наприклад, якості енергопостачання.

Діюча система перехресного субсидювання перетворює систему ціноутворення в електроенергетичному секторі на непрозору та непередбачувану. Необхідно **підвищити прозорість тарифоутворення**, чітко визначивши всі компоненти тарифу на електроенергію, розмір дотацій з держбюджету, собівартість електроенергії, та забезпечити публічність і вільний доступ до цієї інформації.

Для поліпшення інвестиційного клімату в галузі необхідно **зміцнити незалежний статус регулятора**. Незалежний регулятор буде виступати гарантом стабільності державної політики в галузі, що має привабити приватних інвесторів.¹⁰

При встановленні економічно обґрунтованого рівня тарифів на електроенергію для побутових споживачів необхідно подбати про соціально незахищені верстви населення, передбачивши **реформування системи соціального захисту**, зокрема, надання адресної соціальної допомоги¹¹. Штучне стримування тарифів для населення і стрімке їх зростання для промисловості призводить до зростання цін на продукцію вітчизняних виробників, і тому населення несе значно більше цінове навантаження, ніж у разі економічно обґрунтованого рівня тарифів на електроенергію для побутових споживачів з одночасним наданням адресної соціальної допомоги малозабезпеченим верствам населення.

¹⁰Коссе І. Незалежність НКРЕ – необхідна умова регулювання монополій. Коментар, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. <http://www.ier.com.ua/ua/publications/comments/?pid=3218>

¹¹Хандріх Л., Бетлій О. Принципи і способи функціонування адресної соціальної допомоги: рекомендації для України, Консультативна робота №7, жовтень 2008; Хандріх Л., Бетлій О. Система соціальної допомоги як інструмент зменшення бідності в Україні, Консультативна робота №2, лютий 2006, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій.

ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

Місія

Вироблення альтернативного погляду на ключові проблеми суспільного та економічного розвитку України.

Цілі

Надавати висококваліфіковану експертну оцінку у сфері економіки та економічної політики.

Бути реальним чинником формування громадської думки через організацію публічного діалогу.

Сприяти розвитку економічних і суспільних наук та стимулювати розвиток дослідницької спільноти в Україні.

Публікації

Місячний економічний моніторинг України (МЕМУ)

МЕМУ містить місячний огляд і стислий аналіз ключових заходів економічної політики та статистичних даних, оприлюднених упродовж попереднього місяця. Додаток до МЕМУ містить розширений аналіз однієї важливої події в українській економіці. Виходить 12 випусків на рік, які доступні на умовах передплати.

Макроекономічний прогноз України

Макроекономічний прогноз України охоплює прогноз ВВП і його компонентів, фіскальних індикаторів, платіжного балансу, інфляції, обмінного курсу на поточний і наступні роки. Виходить 12 випусків на рік – 4 кварталні випуски та 8 оновлень з короткими коментарями, – які доступні на умовах передплати.

Моніторинг інфраструктури України (МІУ)

МІУ є щорічним звітом, який містить дані про стан реструктуризації шести секторів інфраструктури в Україні. Інформацію представлено у стандартизований спосіб, який дає змогу порівнювати зміни у відповідних галузях. Розглянуті показники є якісними та розділені на три загальні категорії: (1) комерціалізація, (2) тарифна реформа, (3) регуляторний та інституційний розвиток. Двадцять один індикатор дає змогу здійснювати економічний і стратегічний аналіз на різних рівнях узагальнення. У вільному доступі.

Економічні підсумки для України

Економічні підсумки містять огляд і стислий аналіз ключових економічних показників і заходів економічної політики року. Публікується в січні, використовуючи наявні дані та річні оцінки, та оновлюється у травні, коли оприлюднюється більшість даних щодо минулого року. Публікація доступна на основі передплати.

Дослідження ділової активності

Дослідження ділової активності складаються з двох окремих опитувань. Перше дослідження – промисловість – здійснюється на основі опитування керівників підприємств переробної промисловості. Друге – банки – базується на опитуванні керівників банків. Щороку публікуються чотири випуски для кожного з секторів. Доступні на умовах передплати.

Консультативні роботи

Консультативні роботи є спільним продуктом Німецької консультативної групи з питань економічних реформ в Україні та ІЕД, мета якого – надання рекомендацій щодо економічної політики для українських політиків. Рекомендації розробляються на основі детального аналізу ситуації в Україні, сучасної економічної теорії та найкращих міжнародних прикладів. Роботи доступні для політиків і – через певний час – для громадськості.

Контакти:

Інститут Економічних Досліджень
та Політичних Консультацій
вул. Рейтарська, 8/5-А, 01034, Київ
Тел. (+38044) 278-6342
Факс (+38044) 278-6336
E-mail: institute@ier.kiev.ua
<http://www.ier.com.ua>

Голова Правління

Ігор Бураковський
burakovsky@ier.kiev.ua

Виконавчий директор

Оксана Кузяків
kuziakiv@ier.kiev.ua

Директор з наукової роботи

Вероніка Мовчан
movchan@ier.kiev.ua

Німецько-Український Аграрний Діалог

Олег Нів'євський
nivyevskiy@ier.kiev.ua

Анна Кузнецова
Kuznetsova@ier.kiev.ua

Юлія Огаренко
ogarenko@ier.kiev.ua

Оксана Кухар
kukhar@ier.kiev.ua

Центр досліджень сучасного суспільства

Ірина Федець
fedets@ier.kiev.ua

Яна Дворак
dvorak@ier.keiv.ua

Центр економічних досліджень

Олександра Бетлій
betliy@ier.kiev.ua

Віталій Кравчук
Kravchuk@ier.kiev.ua

Дмитро Науменко
naumenko@ier.kiev.ua

Ірина Коссе
kosse@ier.kiev.ua

Катерина Пількевич
pilkevich@ier.kiev.ua

Катерина Куценко
kutsenko@ier.kiev.ua

Центр досліджень міжнародних відносин

Катерина Шинкарук
shynkaruk@ier.kiev.ua